

[17]

Acollida lingüística

Reflexió sociolingüística

SITUACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA DEL PAÍS

El coneixement de la situació lingüística del territori de destinació no només resulta decisiu per comprendre les particularitats culturals del país en qüestió, sinó que també afavoreix decisivament una bona estada. A Catalunya, per exemple, el fet que els estudiants de mobilitat coneguin l'existència del català sovint sol ser ben valorat. Si a aquest coneixement s'hi afegeix **una explicació precisa dels usos lingüístics del país, tot plegat facilita fer-se una idea més exacta de la realitat sociolingüística.**

El català és una **llengua romànica** (és a dir, ve del llatí) i pertany a la mateixa família que el francès, l'italià o el castellà, amb els quals comparteix el 80% del vocabulari. Té més de mil anys d'història (els experts en situen l'origen al segle X).

Actualment **es parla** en un territori de 68.730 km² repartit entre quatre estats europeus: l'Estat espanyol (a Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana), l'Estat francès (al departament francès dels Pirineus Orientals), Andorra i Itàlia (a la ciutat de l'Alguer, de l'illa de Sardenya). Segons dades de 1996, dels 11 milions de persones que viuen en aquest àmbit lingüístic, més de 7 milions el parlen (63%) i gairebé 10 l'entenen (86%). Això situa el català entre les deu llengües més parlades de la Unió Europea.

Ampliació de continguts

El català està **entre les deu llengües més parlades i escrites de la Unió Europea.**

Si es té en compte el nombre d'habitants dels territoris en què és oficial, el català ocupa, després de l'ampliació als 25 estats feta l'1 de maig del 2004, la novena posició amb 10, 8 milions de parlants. Aquesta xifra el situa per damunt del grec (10,6), el portuguès (9,8), el txec (10,3), i el suec (9,3) i per sota del romanès (22,5), el neerlandès (21,2), l'espanyol (39,8), l'italià (57,4), l'anglès (62,2), el francès (62,7) i l'alemany (90,2).

El català, no obstant això, no és llengua oficial a Europa, tot i que el seu volum de parlants supera el d'idiomes d'altres estats membres que sí gaudeixen d'oficialitat, com ara el danès (5,1 milions) o el finès (4,8 milions), i moltes de les llengües dels nous estats membres, com ara l'eslovac (4,5 milions), el lituà (3 milions), l'eslovè (1,7 milions), el letó (1,4 milions), l'estonià (945.000) o el maltès (360.000). Perquè el català sigui reconegut com a llengua oficial de la Unió Europea, caldria que l'Estat espanyol ho demanés i que tots els estats membres votessin favorablement aquesta petició. .

L'ús del català no és homogeni. A Catalunya i la Franja de Ponent gairebé tothom l'entén i més del 75% de la població el parla. A l'anomenada Catalunya Nord i a la ciutat de l'Alguer, en canvi, només l'entén la meitat de la població i menys de la meitat el parla. En una situació intermèdia se situen les Illes Balears i la Comunitat Valenciana. Els joves són els qui més entenen el català i tenen més predisposició a parlar-lo.

El català és la **llengua pròpia** de Catalunya. Així ho estableix l'actual Llei de política lingüística, aprovada pel Parlament de Catalunya el gener de 1998. La Llei també estableix l'oficialitat del català conjuntament amb el castellà. Això garanteix als ciutadans el dret d'utilitzar totes dues llengües lliurement. A la Vall d'Aran hi ha reconeguda una triple oficialitat lingüística, en favor de l'aranès (varietat de la llengua occitana), el català i el castellà.

Com a llengua pròpia i oficial, el català és la llengua utilitzada per l'Administració pública (el Govern català, els ajuntaments, les universitats...). En menor o major grau, **és present en gairebé tots els àmbits de la societat**: s'ensenya a les escoles, és utilitzat tant pels mitjans públics com per un nombre important dels privats (diaris, ràdios, televisió...), té una presència important en l'activitat socioeconòmica (publicitat, retolació, documentació bancària...), s'hi realitzen força activitats culturals (obres de teatre, conferències...), etc. Això no obstant, encara hi ha alguns sectors en què té una presència insuficient (indústria cinematogràfica, món judicial, etiquetatge...).

A Catalunya, el català **conviu** actualment amb el castellà (llengua que pràcticament tothom coneix), i també amb altres idiomes com l'anglès, el francès, l'àrab o l'amazic. Cal dir, finalment, que el català no és l'única llengua diferent del castellà que hi ha a l'Estat espanyol: també es parla el gallec i el basc, i en menor grau, l'asturià, l'occità i l'aragonès.

El català, llengua pròpia i oficial de Catalunya, el parlen més de 7 milions de persones a tot el món i és present en gairebé tots els àmbits de la societat.

SITUACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA DE L'ÀMBIT UNIVERSITARI

Si el coneixement de la situació sociolingüística del país en general és imprescindible per moure-s'hi amb comoditat, encara més necessari resulta estar familiaritzat amb la situació de la llengua catalana a la universitat, l'àmbit natural on es desenvolupa l'activitat acadèmica de l'estudiant de mobilitat i on ha de fer ús de les seves habilitats comunicatives. Explicar-li el marc legal que regula els usos lingüístics a les universitats, així com els drets que se'n deriven (llengua a l'aula, llengua als materials docents, llengua als exàmens...), i aclarir-li els dubtes que pugui tenir sobre aquesta qüestió no pot sinó ser-li beneficiós. I més encara quan el retrat que se'n sol fer no sempre coincideix amb la realitat.

Ampliació de continguts

Tot i que fa anys que les universitats catalanes treballen per fer arribar als estudiants de mobilitat la informació relativa a la situació sociolingüística de la manera més clara i precisa possible, sovint succeeix que hi ha un cert desconeixement de la realitat lingüística catalana, en general, i de la universitat, en particular.

Aquest desconeixement és atribuïble a diversos factors. D'una banda, la situació de la llengua catalana no és prou coneguda internacionalment. De l'altra sembla que els esforços del Govern català i de les mateixes universitats per difondre-la xoquen amb la visió monocultural i monolingüe que a l'estranger encara es té de l'Estat espanyol.

A les universitats catalanes, el català té l'estatus de **llengua pròpia i oficial**. L'oficialitat, però, és compartida amb el castellà. Com a llengua pròpia, el català és la llengua utilitzada en les comunicacions institucionals i en els usos administratius. També és la llengua de relació personal de molts membres de la comunitat universitària.

La política lingüística de les universitats catalanes es basa en el **principi de llibertat d'elecció lingüística**: tant el professorat com l'alumnat poden escollir la llengua en què es volen expressar.

Ampliació de continguts

L'ús del català com a llengua docent se situa vora el 65%, tot i que varia molt segons les universitats.

La taula següent mostra aquest diferent percentatge d'ús del català.

Universitat Autònoma de Barcelona	63,4%
Universitat de Barcelona	64,5%
Universitat de Girona	89,6%
Universitat de Lleida	50%
Universitat de Vic	89,6%
Universitat Internacional de Catalunya	55,0%
Universitat Politècnica de Catalunya	59,4%
Universitat Pompeu Fabra	70,7%
Universitat Ramon Llull	75,7%
Universitat Rovira i Virgili	64,9%

[Dades extretes de Lingcat]

Les diferències de percentatge en l'ús del català, però, no només es produeixen entre universitats sinó també entre titulacions. El quadre següent mostra algunes d'aquestes diferències:

Universitat Pompeu Fabra (dades curs 2003-2004)

Direcció i Administració d'Empreses	44,14%
Biologia	64,58%
Dret	53,9%
Humanitats	63,45%

Universitat de Barcelona (dades curs 2002-2003)

Administració d'Empreses i Direcció	49,9%
Biologia	72,5%
Dret	39,2%
Història	74,0%

Els treballs i els exàmens es poden escriure tant en català com en castellà amb independència de la llengua que utilitzi el professor.

El dret a escollir la llengua d'expressió que es prefereixi està recollit pels estatuts de totes les universitats catalanes i es deriva del marc legal.

Ampliació de continguts

Concretament, aquest dret a escollir la llengua amb què expressar-se es deriva de l'article 22 de l'esmentada llei:

Article 22

L'ensenyament universitari

1. En els centres d'ensenyament superior i universitari, el professorat i l'alumnat tenen dret a expressar-se en cada cas, oralment o per escrit, en la llengua oficial que prefereixin.

2. El Govern de la Generalitat, les universitats i les institucions d'ensenyament superior, en l'àmbit de les competències respectives, han d'adoptar les mesures pertinents per tal de garantir i fomentar l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits de les activitats docents, no docents i de recerca, incloses les lectures de tesis doctorals i la realització d'oposicions.

3. Les universitats han d'oferir cursos i altres mitjans adequats perquè l'alumnat i el professorat perfeccionin la comprensió i el coneixement de la llengua catalana.

4. Les universitats poden, en cas necessari, establir criteris específics d'ús lingüístic en les activitats relacionades amb compromisos internacionals.

La presència d'altres llengües diferents del castellà i el català també és una realitat palpable en les activitats acadèmiques. La universitat, com a centre de coneixement que és, té voluntat de projecció internacional i cal dir, en aquest sentit, que també potencia l'ús i l'aprenentatge d'altres llengües com ara l'anglès.

El català és la llengua docent més utilitzada a les universitats catalanes i l'estudiant de mobilitat ha de saber que no sempre és factible rebre classes en castellà.

LLENGUA I MOBILITAT

La qualitat dels ensenyaments que ofereixen les universitats catalanes, juntament amb l'alt nivell de recerca que s'hi desenvolupa, és un reclam prou atractiu perquè cada cop més els estudiants d'altres països vinguin a cursar els seus estudis mitjançant els diferents programes de mobilitat estudiantil.

Des de les administracions universitàries i governamentals catalanes es dedica una especial atenció a fer compatible aquesta creixent mobilitat estudiantil amb la presència activa del català a la vida universitària, a través de propostes formatives i accions informatives, amb l'objectiu de garantir la plena llibertat d'expressió, tal com es desprèn dels marcs legals universitaris.

El cert és, però, que el posicionament dels estudiants de mobilitat respecte al tema lingüístic és molt heterogeni: la casuística és tan variada com variada és la procedència dels estudiants i els motius que els han dut aquí.

Recurs bibliogràfic

Els autors de *El catalán. Una lengua de Europa para compartir* (Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, 2002), el filòleg Vicent de Melchor i el sociolingüista Albert Branchadell, ofereixen en aquest llibre una visió aprofundida de les circumstàncies, actuals i històriques, de la llengua i literatura catalanes. Així mateix, aquestes pàgines, que s'adrecen de manera especial però no exclusiva als estudiants que vénen a fer una estada al país, també persegueixen un altre objectiu declarat, el de fer prendre consciència al lector de la necessitat de protegir i conservar les llengües minoritàries.

Simplificant, es podria dir que, d'una banda, hi ha molts estudiants —pel que sembla, cada cop més— que s'esforcen per comprendre la situació sociolingüística i, a més, també s'interessen pel català.

Ampliació de continguts

N'és una prova el fet que el nombre d'alumnes matriculats als cursos de català inicial oferts per les diferents universitats creixi any rere any. Només en el primer quadrimestre de 2003, per exemple, la xifra es va doblar a la URV i a la UAB i va experimentar un creixement del 48,3% a la UPC.

Es pot afirmar que al voltant d'un 25% de les persones que vénen a fer una estada a les universitats catalanes segueixen algun d'aquests cursos, majoritàriament gratuïts.

D'altra banda, també hi ha alguns estudiants —potser els que més atenció mediàtica han rebut— que resolen la situació evitant el contacte amb la llengua pròpia de Catalunya. El principal argument que addueixen per justificar el seu comportament és que no l'entenen. Aquest tipus d'actitud sol accentuar-se quan entre els motius que els han dut a Catalunya hi ha el d'aprendre i/o perfeccionar el castellà.

A la pràctica, les esmentades dificultats per entendre el català els porten a demanar al professorat catalanoparlant que canviï de llengua (del català al castellà), petició a la qual aquest de vegades accedeix menystenint així les preferències de molts estudiants locals. Val a dir, però, que també hi ha docents que opten per mantenir el català i al mateix temps adoptar mesures que afavoreixin la comprensió de la matèria. També és freqüent que els estudiants de mobilitat sol·licitin el canvi de llengua fora de l'aula quan l'interlocutor se'ls adreça en català i que, en algunes ocasions, manifestin el seu malestar pel fet que el català sigui l'única llengua de les comunicacions (retolació, horaris de les assignatures...).

En aquests casos, és **important refermar la idea de la compatibilitat**. Així, se'ls pot explicar que el català i el castellà són llengües germanes i que, per tant, no han de tenir gaires dificultats de comprensió. Si la principal raó de la seva estada és l'aprenentatge o el perfeccionament del castellà, també se'ls pot explicar que podran viure perfectament en castellà, llengua que tothom coneix i que, com el català, és present en tots els àmbits de la societat. D'altra banda, també pot resultar d'utilitat mostrar-los les conseqüències que el canvi de llengua té (retrocés de l'ús del català), ja que, com a ciutadans del món, tothom té una responsabilitat cívica envers la preservació del patrimoni lingüístic.

L'objectiu és refermar que l'ús del castellà és **compatible** amb el respecte per la llengua autòctona. Utilitzant el castellà, l'estudiant de mobilitat veurà satisfetes les seves necessitats comunicatives. I no demanant el canvi de llengua, permetrà a la població catalanoparlant expressar-se en la seva llengua i contribuirà a garantir, així, la presència futura del català en el mosaic lingüístic europeu.

La mobilitat estudiantil és compatible amb el manteniment del català com a llengua docent.

LA INTERCOMPENSIÓ LINGÜÍSTICA

L'augment de la mobilitat internacional ha comportat una necessitat creixent pel coneixement d'altres llengües. La realitat multilingüe actual exigeix una major capacitació lingüística dels ciutadans, i la universitat, com a centre propagador de coneixements, ha de proveir els mitjans que assegurin la intercomprensió entre les persones de diferents nacionalitats.

L'aprenentatge complet d'una llengua pot convenir en determinades situacions, però segurament no és la millor opció per a estades curtes. Hi ha moltes maneres de saber una llengua, i no sempre es fa necessari tenir-ne un coneixement total. En molts casos, com els dels estudiants de mobilitat, o les persones que visiten un país per un període no gaire llarg, sembla més oportuna l'adquisició d'unes habilitats parcials, més enfocades a la comprensió (oral i escrita) que a la producció.

En aquest sentit, l'aprofitament del parentiu entre llengües es revela com una excel·lent porta d'entrada al multilingüisme, ja que la proximitat entre les llengües d'una mateixa família facilita que hi hagi un cert **grau d'intel·ligibilitat** i redueix les dificultats lògiques de comprensió, ateses les múltiples similituds lingüístiques que presenten: sintàctiques, lèxiques, fonètiques, morfològiques...

Ampliació de continguts

De fet, hi ha diversos projectes educatius que tenen com a objectiu facilitar la intercomprensió entre llengües d'una mateixa família: mètode EuroCom, projecte de Hagen, projecte Galatea, Eurom4, entre d'altres. Tots aquests projectes parteixen de la base que no cal incrementar l'esforç d'aprenentatge (ja que s'aprofita el coneixement de la pròpia llengua per transferir-lo en l'aprenentatge de les altres) i el que pretenen no és una competència absoluta de les llengües sinó una competència parcial amb finalitats comunicatives.

Així, per exemple, la **proximitat entre les llengües romàniques** permet que un estudiant que ja sàpiga castellà o qualsevol altra llengua d'aquesta família trigui poc temps a poder entendre el català i seguir, així, les classes que s'hi imparteixen.

A més, cal recordar que la varietat científicotècnica, que és la utilitzada a la docència, presenta més similituds que la varietat pròpia dels usos informals i és, per tant, més fàcil de comprendre.

Exemple

La comparació de les diferents versions lingüístiques d'aquest text permet veure les similituds lingüístiques (estructurals, gramaticals i lèxiques) existents entre les llengües romàniques.

[català] L'objectiu de l'Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball és fer que els llocs de treball europeus siguin més segurs, saludables i productius. L'Agència Europea actua com a catalitzador per desenvolupar, recollir, analitzar i difondre la informació que serveixi per millorar l'estat de la seguretat i la salut en el treball a Europa.

L'Agència és una organització tripartida de la Unió Europea que reuneix representants dels tres grups clau per a la presa de decisions en cada un dels Estats membres de la Unió Europea: governs, empresaris i organitzacions de treballadors.

[castellà] El objetivo de la Agencia Europea para la Seguridad y la Salud en el Trabajo es hacer que los puestos de trabajo europeos sean más seguros, saludables y productivos.

La Agencia Europea actúa como catalizador para desarrollar, recoger, analizar y difundir la información que sirva para mejorar el estado de la seguridad y la salud en el trabajo en Europa. La Agencia es una organización tripartita de la Unión Europea que reúne a representantes de los tres grupos clave para la toma de decisiones en cada uno de los Estados miembros de la Unión Europea: gobiernos, empresarios y organizaciones de trabajadores.

[francès] L'Agence européenne pour la sécurité et la santé au travail vise à améliorer la santé, la sécurité et la productivité sur les lieux de travail européens.

L'Agence européenne agit comme un catalyseur pour le développement, la collecte et la diffusion d'informations destinées à améliorer l'état de la sécurité et de la santé au travail en Europe. Elle est une organisation tripartite de l'Union européenne qui réunit des représentants des trois principaux groupes décisionnels de chaque État membre de l'UE, à savoir: les gouvernements, les organisations d'employeurs et les organisations de travailleurs.

[italià] L'Agenzia europea per la sicurezza e la salute sul lavoro ha come scopo di rendere i luoghi di lavoro europei più sicuri, più salubri e più produttivi.

L'Agenzia europea agisce da catalizzatore per lo sviluppo, la raccolta, l'analisi e la diffusione di informazioni che migliorano la situazione relativa alla sicurezza e alla salute sul lavoro in Europa. L'Agenzia è un'organizzazione tripartita dell'Unione europea che riunisce i rappresentanti di tre importanti entità decisionali in ciascuno Stato membro dell'UE, vale a dire i governi, le organizzazioni dei datori di lavoro e dei lavoratori.

[portuguès] A Agência Europeia para a Segurança e Saúde no Trabalho tem por finalidade tornar os locais de trabalho na Europa mais seguros, mais saudáveis e mais produtivos.

A Agência Europeia actua como catalisador do desenvolvimento, recolha, análise e divulgação da informação, visando melhorar a situação da saúde e da segurança no trabalho na Europa. A Agência é uma organização tripartida da União Europeia e reúne representantes de três importantes grupos de decisores de cada um dos Estados-Membros da UE: os governos, as organizações patronais e as organizações de trabalhadores.

Una persona que sàpiga una llengua romànica pot estar en condicions d'entendre el català.

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 17 d'Argumenta ha estat elaborada per Jordi Pujol Nadal. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 17. Vull ajudar un estudiant de mobilitat. Disponible a: <<http://www.uab.cat/servei-llengues>>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

